

materiaal, het genot van het vormen in de bakkaarde. Deze verpersoonlijkte begrippen zijn ver van aardsche realiteit en expressief van kleur.

Een groot mozaïek in grijs en bruin, voorstellende Italië omgeven door de verschillende corporaties, heeft vooral door zijn plaatsing (de zware massa lijkt te hangen) iets overweldigends. De teekening is opgevat als een ruw gehakt reliëf; hierop staan wezens uit een aparte monumentale wereld, die zeker niet het banale hebben van traditioneele voorstellingen. Men wachte zich toch den toeschouwer het begrijpen van allegorieën te ingewikkeld te maken.

Een fries in relief-foto; de wandbeplakking voor een studeerkamer bestaande uit negatief-foto's naar Paolo Uccello; en de grillige soms met kleur doorwerkte kunsthistorische fantasieën in den bar verdienen vermelding in deze Italiaansche afdeeling, omdat zij zich op het gebied der foto-montage gunstig onderscheiden van de kilometers, die ons achtervolgen op de gansche tentoonstelling. Deze nieuwigheid is een obsessie zooals de laatste grammofoonplaat of de laatste beursmop. Geheel slecht is de druk-op-den-knop-techniek nooit. In gedeelten waar de bedoeling volkomen samenvalt met het natuurbeeld, zou menig schilder zich gaarne een uitvoering wenschen, die zoo weinig een materieele rem is voor de ziel — die ziel, wier bestaan juist bij den foto discutabel is. Als tentoonstellings-document zou foto-montage onovertreffbaar zijn, wanneer de bezoeker maar zulke hoeveelheden kon absorbeeren; dit is niet het geval.

Het modernste ook op het gebied van geschilderde ramen geeft de groote glaswand van de Italiaansche zaal. Het principe van glasscherven in lood is hier verlaten. Dit, en het raam van Joep Nicolas in het Hollandsche paviljoen, zijn twee tegenovergestelde polen van de kunst. Joep Nicolas neemt de schoonheid waar hij haar vindt; zijn raam is een verdere ontwikkeling van middeleeuwsche kunst. Men kan zeggen, dat wanneer die ontwikkeling boven een zekere hoogte is gekomen er tot iets geheel nieuws dient worden overgegaan; zooals er bijvoorbeeld bezwaren worden geopperd tegen oververfijning van het klavecimbaal. Men kan ook zeggen, dat de bereikte schoonheid het eenige is, waarop het aankomt, en wat in het eene opzicht verloren wordt, is wel eens winst voor het andere. De charme van karakteristieke toevalligheden der primitieve werkwijze, toen het glas nog gebroken werd (een gebroken spiegelruit boeit mij altijd) wordt gecompenseerd door de gehoorzamer lijnen van het lood, dat Nicolas met een bijna muzikaal gevoel gebruikt. Deze kenner van glas weet juist het licht, dat als uit de duisternis schijnt, te weren of door te laten. Hierbij steunt de grisaille, die ook de vertelling voordraagt. Een afwisseling van rust en fonkelen in de beweeglijke kleuren; stralend zijn de accenten in deze donkere compositie, van ongekleurd glas, zooals de hoofden en handen in de vele figuurgroepen.

Het Italiaansche raam daarentegen bestaat enkel uit melkachtig ge-